

La tchîvra ou curiâ

Autor(en): **Luvi a Tobî**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **L'ami du patois : trimestriel romand**

Band (Jahr): **7 (1979)**

Heft 2

PDF erstellt am: **26.04.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-239026>

Nutzungsbedingungen

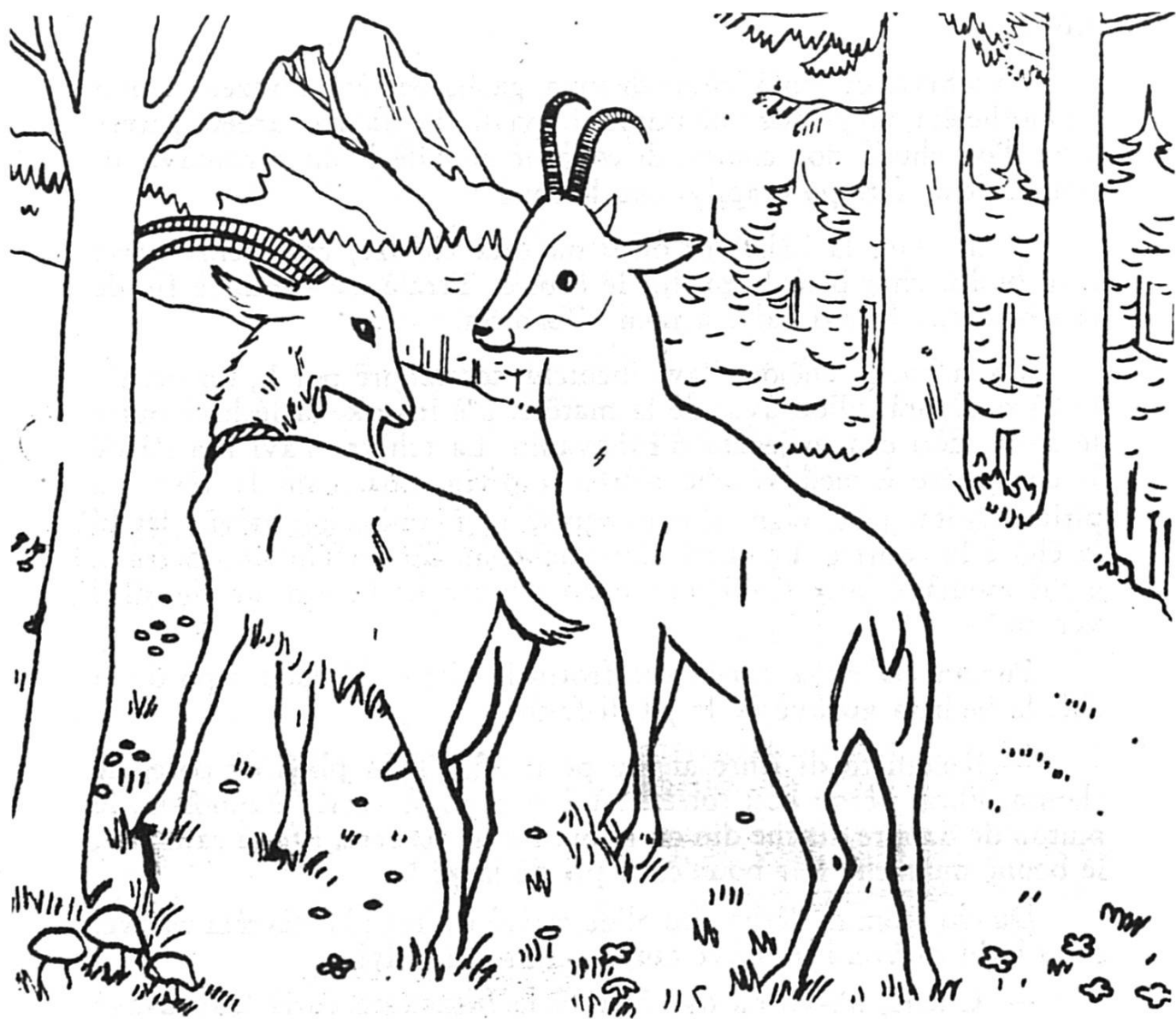
Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

La tchîvra ou curiâ

Ou Liti, to pri dou Bourgo,
Dèchu Ethavanin.
Li avi on dè hou monchtro
K'inradjivè lè dzin.

Galufrâvè prou dè tchîvrè
Parto i j'alintoa,
Mimamin di bîthè tchirè.
Dè né, in plyin midzoa.

A n'on curiâ (notaire) dou viyo comto Djan dè Grevîre, l'avan balyi le chorènom dè Teralè, pèchk'i betâvè rotè chè patarafè, ti chè partsemin din na trintanna dè piti terin d'ouna grôcha kemôde. Din cha méjon tsamprithra d'Ethavanin, Teralè vouèrdâvè na tchîvra ; l'i falyi chon bon lathi po rèmontâ la chindâ d'ouna filyèta dè thin a chi j'an.

Din chi tin, delé dè l'ivuè, par d'amon d'Ethavanin, rôdâvè on crouy'èchpri, on pou monchtro ke l'avi prè le couâ pèlà, la titha carâye, lè jiè rodzo, le moua fêrà dè dou cro pountu è rèbrekâ d'on

grô là.

La tchîvra ou curiâ irè na dzouna, galéja bedièta, lindzèta kemin na mothèlèta, ou pèlâdzo dè tsamo. L'avi di j'yè dà, na barbèta parère a ha d'on chudâ dou comto, di couârnè cholidè è bin plyantâyè, di tsambè fènè, fête po grapilyi chu lè rotsè.

Avui chin, la bèka irè onco na tota châdze, chè léchivè ariâ chin budji, chin betâ le pi din le brotsè. Teralè irè contin è fiè dè cha béthèta ; l'i avi balyi a nom : Tsamèta.

Po la bouna chéjon, l'avê incotchi, tot-échprè por li, on pechin bi câro dè prâ, hliou avui dè la matère. L'è inke ke la léchivè outre le dzoa, dêri cha méjenèta d'Ethavanin. La tchîvra l'avi bin l'è dè li chè plièrè è medjivè che n'êrba a plyin moa, chin la rèyi. La pitita filyèta, Jebé, vignè chovin agnètâ la Tsamèta è li balyi a lètchi la chô è la courtse. Le curiâ alâvè achebin, du tin j'in tin, la trovâ è chè moujâvè intrè-li : T'inke ouna tchîvra ke l'è bin, ke chè plyé vèr no ! ».

Portan, on dzoa, tot-in chè frotin lè hlian i j'èthalè, i pô dè la ché, la bedièta gugâvè dè la pâ di frithè :

— Kemin to dî îthre alégro pè lé-hô ! Tyin pliéji dè core, dè choutâ, libra, pèrmi hou rotsète ! L'è bon po lè vatsè, lè modzon, lè muton dè dzoure dinche din on hliou. Po na tchîvra, i fô lè calioutsè, lè bounè mouâchè è le boun'è, to pri dè la yè !...

Du chi momin, l'êrba dou hliou terivè rin mé ; la tsèvrèta rujâvè, chon lathi câlâvè, i bèjalâvè tan, ke chin faji pidyi.

— Chèna, n'i-vo pâ oyu ? ke fâ la filyèta ou curiâ k'arouvâvè djuchtamin. La Tsamèta débredè pâ dè fére bê, bê, bê ! du le gran matin ?

— Tiè pou-the avê, ha croyèta, tiè pou-the avê ? Alin vèrè.

Te lè ché ti dou a crèpeton dèvan la tchîvra :

— Tiè li a-the, pitita galéja, tiè a-the ?

Adon, la bèka dè rèbrekâ din le bon patê dè cha cotse :

— Li a ke m'innouyo cholèta pè chiâtre, i vu alâ pèr lé d'amon.

— O ! è mè, adon, ke fâ la pitita Jebé.

— Kemin ! te vou no tyithâ ? rèprin Teralè.

— Vouê, moncheu le curiâ.

— N'â-the pâ prou êrba din chi hliou ?

— Ma, bin chur, moncheu le curiâ.

— Le hliou l'è pout'îthre pâ prou gran ; i pu l'èthindre dè la pâ dè l'adze d'amon. Dinche, te pori agothâ lè foliè di bochon dè càdra,

dè chòdze, dè grâta-cu...

— L'è pâ la pèna, moncheu le curiâ.

— Adon, tiè tè fô-the, tiè vou-tho ?

— I vu m'indalâ dè la pâ dou Bourgo, moncheu le curiâ.

— E le monchtro ? ke di la filyèta tot-épouiria.

— Bin vouê, malirâja ! Te châ pâ ke li a chi mètèyin monchtro ke coua din lè j'intsôtenâdzo ! Tiè fari-ho kan ch'amênèrè ?

— Li balièri di fiê cou dè couârnè, moncheu le curiâ.

— Elâ ! Le pou diâblio chè fo pâ mô dè tè couârnè ! I l'a medji di tchîvrè ôtramin grôchè, yôtè è mètèyintè tiè tè... Chè dèfindan tota la né, è pu, a la pouinte dou dzoa, iran galufrâyè pè chti boriô... jTiè moujè-ho dè chin ?

— Rin, rin, moncheu le curiâ, lèchidè-mè alâ din la montagne.

— Jorche-Mariâ ! T'inke n'in oncor'ena ke le pou monchtro va dèvorâ ! Chin n'arouvèrè pâ. M'in vé dza t'imparâ contè chi mâlâ. I vu, to tsô, tè cotâ din l'èthrâblio, por a dè bon.

Le curiâ impugnè cha tchîvra, la pouârtè din ouna bouèta bouârna, cotè bin adrè dou chèpon, on dèchu, on dèjo.

A pèna dedin, la Tsamèta vè ouna dyintsèta ouvèrta, chè drè-thè, è choûtè fro ; te la ché lêvi a gran chô.

Le curiâ è cha filyèta vignan to djuchto dè lou j'achètâ a l'othô !

La tchîvra li è lé-hô, din la montagne. You ! Le mondo li fâ fitha. Lè chapalè l'an djémè rin yu d'ache galé. Lou grôchè fiâlè chè hlyenon to bâ po l'agnètâ avui lou viyo dé. Lè hliâ chènnon totè lou colà è ti lou chounabon chu chon tsemin. Lè j'ojalè chublion din lè dzorètè ; lè penèvâ, lè pevôlè è lè j'â la chouêvon in bordenin, dzoyâ !

Moujâdè-vê, la Tsamèta li è bènirâja ! Rin po li gravâ dè choutâ è dzêrutâ a cha dyija. E pu, hou j'êrbè, chon-the bounè ! Lè grantè fènachè, lè boton-d'ouâ, lè fènè hliotsètè bleuvè, lè bliantsètè è tot'on tsiron dè hliâ chêrvâdzè ou go dè rèbalye-min-mé !

La bedièta, a mityi rèvonda, chè vuîtè din l'êrba è roubatè din la dzâ, chu lè j'aliè dè dé è lè pevo... Te la ché rè hô ke grapiliè chu di rotsachon ; dri apri, dzubyin avô on tiêrdzo, te la ché ou fon d'on grâbo, dècouthè ouna bochenâ ; i rèmontè, rèdèchin ; on la travè pèrto, on derè ke li a tot-on tropi dè cabrè pèr'inke.

I travêchè di rialè ; l'ivouè ke choutè pèr dèchu lè pèrè chè fâ on plièji dè la tsanhliâ tan ke pâ. Adon, i ch'in va, tota brèta, chè chèt-chi chu di lâpiè ou chèlà.

Ora, to hô chu na rotse, a la ruva d'on dèrupito, i guignè dri bâ, apèchè la méjenèta ou curiâ, avu chon hliou ! Chè betè a rèca-halâ dè to chon cà :

— Kemin to chin l'è piti, piti ! N'in rèvigno pâ ; i l'é pu tigni

lé dedin, mè ?

In chè rèdrèthin, i vê, dèvan li, on gran è bi payijâdzo :

— Diu, ke le mondo l'è grô ! E mè, ke mè trâvo dri ou déchuto chin !

On cou la vèprâ, in corchin chév'è léva, i chè trovâye ou mitin de na tropa dè tsamo ke patherâvan pa le Liti. Galéja co to, novala por là, li an léchi lè mèliou plièthè, lè j'êrbè lè plye fènè. Nothrè moncheu, lè boke, chè chon mothrâ fêrmo grahiâ. On contè mima-min — chin di pâ chè chavê ! — k'on dzouno tsamo, ou pèlâdzo a pou pri nê, li a j'ou la tsanthe dè plièrè a la bedièta. Lè dou dzounè chè chon pèrdu omintè oun'âra din lè vèrochi ! Che vo voli chavê chin ke chè chon contâ, alâdè le dèmandâ ou riô ke barjakè tot'èvi a touâ è a travê le pèru...

To d'on cou, le chi di frithè chè rafrètsè. Lè montagnè chè fan violètè, bleuvè, pu grijè. L'è le choa d'la né.

— Dza ! fâ la tsèvrèta tot'èthenâye.

Ou bâ, lè velâdzo, lè prâ, la Charna chon din la niola. On vè a pèna on felè dè foumère montâ du la méjon ou curiâ. Tsamèta achoroliè ; on'ou to djuchto le bri di hliotsètè d'on tropi ke dètsàmè po la né.

In chi momin, la poura-li chè chin kan mimo galiâ trichta. On crotsèran pâchè a rinda ; lè j'âlè dè l'oji nê frônnon chè couârnè. La bèka rëdzërdziliè... Pu, te ché ouna pouta bouélâye din la montagne :

— Crâ, crâ ! Crâ, â, â, â, !

Nouhra bala moujè pir'ora ou monchtro di frithè ! Dè to le dzoa li a pâ chondji, pâ pi na vouêrbèta... Djuchto a chi momin, on'ou la couârna d'on tsèvrè, to din le bâ. L'è le curiâ k'épravè on dêri moyin...

— Crâ, crâ, â, â ! Crâ, crââ ! fâ le pou monchtro.

— Rëvin ! rëvin, in, in, in ! di la cornèta.

A Tsamèta, l'invide li prin dè chè rapêrtchi. Ma, i rëmoujè ou hliou, a l'èthrâbliu, a la bouèta bouârna ! Na, na, pori pâ rè ch'acothemâ ; falyi don chobrâ.

La couârna rèthrenè pâ mé ; ora to l'è tié...

La tchîvra intin dêri-li na chètâ dè foliè, dè brantsè chètsè. Chè rëvirè... è vè din l'ombro dou j'yè dè fu, dou cro blian, fêrmo pouintu... Li è le monchtro nê dou Bourgo, on grô pou là, irâ, afriâ...

Achètâ chu cha cropa, chin budji, i tè guigné ha pitita tchîvra

in chè lètsin le moa. Chavi prà; la routha, ke la medzèrè ; irè don rin prèchâ. Kan la bedièta ch'irè rèveria, tè li a fê on tô mètyin fô-ri :

— Bon, bon, la galéja tchivra ou curiâ ! ke. fâ, in chè pachin na grôcha linvoa rodze chu di lordè potè dè tsêrpin.

La Tsamèta compregni prou bin... élâ ! In moujin i tchivré ke ch'èthan dèfindiè tota la né, por'îthre dèvorâyè pire chu le matin, i ch'è de ke vudri pout'îthre grô mi chè léchi medji tot'a l'âra. Portan, chè ravejè è dèchidè dè n'in fêr'atan tiè lè j'ôtrè, dè tigni, tantiè ou dêri thinlion. I ch'è don incotchia po ch'ècàre : la titha in bâ, lè couârnè in'èvan. O ! i l'a chur pâ l'idé dè tiâ chi kèfre ; i vou rintie fère to chon dèvé dè brâva tchivra. Adon, le pou diâblïo dè monchtro fâ kotiè pâ è... lè pititè couârnè keminthon la danthe...

L'ari faliu vère kemin la cabra l'i alâvè dè to chon cà. Mé dè dyi yâdzo, le monchtro l'è j'ou forhyi dè rècoulà po rèprindre chon chohlio. Din hou tru cour momin dè rèpi, la gormanda trochâvè adi du-trè mouâchè dè la boun'ërba dè la montagne. Pu, chè rame-nâvè, on boton-d'ouâ din chè botsè, po continuâ a ringâ. Chi trafi l'a dourâ tota la né. Du tin j'in tin, la tchivra ou curiâ vuitivè lè j'èthèlè danhyi din la yê hliâra, è chè dejè :

— Poru ke tignicho tantiè ou dzoa !

Piti a piti, l'ombro chè rècoulè... D'ena pâ, lè cou dè couârnè rèdroblion ; dè l'ôtra, lè cou dè cro, dè grifè ! Le dzoa montè po èfahyi lè j'âchro dè la né. On pû tsantè ou dèchu dou velâdzo.

— N'in d'é prou fê ! Ora, chu arnâye.. i chu ou bè !

La brâva bedièta chè cutsè chu le hlian, chon galé manti bron to rodzo dè chan...

Adon, le monchtro chè fiè dèchu è la medya...

Le dzoa pountâvè to djuchto chu Ethavanin, kan la pitita Jebé ch'abadè de na tourdze, choutè bâ dè chon lyi, ch'in va, in corchin è in bramin, vè chè parin :

Chèna, chèna ! on pou monchtro vou mè liètà po mè medji !

— Ma na, ma na, filyèta, tyiche-tè, l'è tiè on chondzo ; tè fô tè trantylîjâ... Vouète, li a rin dè monchtro pè chiâtre... te vè ! No j'oudrin vè le tsapalan dou tsathi po li dèmandâ dè vigni bèni lè montagnè è tséhyi lêvi le pou monchtro di frithè. Apri chin, no rêadzité-rin ouna galéja tsèvrèta, chuto ouna plye rèjenâblia !

Luvi a Tobî

d'apri Fonse Dôdè